

8. Chorni V.S. (2013), Essence and key tasks of ideological work in the Armed Forces of Ukraine today, available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P2.
9. Krasnokutskiy O.V. (2015), *The Interdependence of political and legal consciousness: a problem of creation of state forming ideology*, Thesis for the degree of doctor of philosophical sciences after specialty 09.00.03 "Social philosophy and philosophy of history", Zaporizhzhia, 499 p. (ukr).
10. Lartsev V.S. (2002), Social and cultural determinants of personality formation, *Print Express*, Kyiv, 430 p. (rus).
11. Lola V.V. (2006), Ideological work of the state and the mechanisms of its realization, *The state and regions. Series: State administration*, 3, pp. 97-102 (ukr).
12. Smolianiuk V. (2000), Military power of Ukraine: Theoretical and methodological principles of forming and development (political science analysis of experience of 1990th), *VTOR "Perun"*, Kyiv, Irpin, 448 p. (ukr).
13. Samchuk Z.F. (2009), World view bases of social-philosophical research of ideology: problem of criteria and priorities of choice, Vol. 1, *ART-PRES*, Donetsk, 920 p. (ukr).
14. Samchuk Z.F. (2009), World view bases of social-philosophical research of ideology: problem of criteria and priorities of choice, Vol. 2, *ART-PRES*, Donetsk, 904 p. (ukr).
15. Trebin M.P. (2004), Army and society: social-philosophical analysis of cooperation in the conditions of transformation, *Publishing House of "INZHEK"*, Kharkiv, p. 404 (ukr).
16. Baranivskiy V.F. (2014), Ideologies and wars in the modern world: overview of current issues, *Philosophy and political science in the context of contemporary culture*, Vol. 8, pp. 7-11 (ukr).
17. Ministry of defense of Ukraine (2013), Conception of ideology of work in the Armed Forces of Ukraine, Approved by Decree of the Minister of Defense of Ukraine on February 5, 2013, available at: <http://rfs.in.ua/pro-zatverdjenya-polojennya-pro-narodoznachchuvstlicyu-u-zbr.html?page=44>.
18. Shevchenko M.M., Yefimova V.V. (2012), Military culture of Ukrainian society: problems and forming ways, *Announcer of the National university of defensive of Ukraine*, 6, Kyiv, pp. 323-328 (ukr).
19. Shevchenko M.M. (2007), Imaholohiya and problems of forming of military-political consciousness of Ukrainian society in the conditions of manipulation by historical information, *Military history*, 1-3, pp. 99-106 (ukr).
20. Shevchenko M.M. (2007), Philosophical-sociological aspects of forming of military-political consciousness of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, *Philosophical-sociological and psychological-pedagogical problems of forming of personality of officer of the Armed Forces of Ukraine, Materials of scientific seminar (19.10.2007)*, NAOU, Kyiv, pp. 27-33 (ukr).
21. Shevchenko M.M. (2012), Motivational readiness of servicemen to the armed defense of Motherland, *State administration in the sphere of national security: reference dictionary-book*, NADU, Kyiv, pp. 219-220 (rus).

© Шевченко Микола

Надійшла до редакції 03.06.2016

УДК 261.7"2015/2016"

ШКІЛЬ СВІТЛАНА,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії

Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

РОЗВИТОК НАРАТИВНОГО СВІТУ РОСІЙСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я В КІНЦІ 2015 - НА ПОЧАТКУ 2016 РОКУ

У статті досліджено особливості трансформацій наративів сучасного офіційного російського православ'я у 2015-2016 роках. Наголошено, що в кінці 2015 й у 2016 році наратив "русского міра" патріарх Кирило і його оточення намагалися оновити за допомогою ідеалів "солідаризму". Ідеї "солідаризму" у ХХ столітті по-різному розвивалися в католицькому соціальному вченні та фашизмі. Речники РПЦ вбачають утілення ідеалів солідаризму в кращих проявах радянського менталітету. На думку автора, "солідаризм" у риториці патріарха Кирила і його оточення є засобом легітимізації російського націоналізму і реваншизму.

Ключові слова: православ'я; сучасність; церква; Росія; патріарх Кирило.

Актуальність теми. Ідеологія "русского міра" стала одним із дієвих засобів легітимації внутрішньої та зовнішньої політики Російської Федерації. Ця ідеологія виникла в середовищі світських інтелектуалів у 1990-ті й була активно розвинута РПЦ в останні двадцять років. Церковний варіант ідеології "русского міра" має яскраво виражений риторичний і наративний характер. Ос-

танними роками відбуваються радикальні зміни в наративному світі російського православ'я взагалі та в риториці, що стосується "русского міра", зокрема. Усі ці зміни є варіантами все нових ідейних обґрунтувань необхідності для росіян протистояння Заходу, містять системну критику засад внутрішньої та зовнішньої політики України. Церковний реваншизм усе більше стає

імперським, націоналістичним, постмодерністичним. Релігієзнавчий аналіз актуальної риторики РПЦ та сучасних трансформацій нарративного світу російського православ'я дозволяє краще зрозуміти політику РФ та РПЦ щодо України.

Стан дослідження проблеми. Комплексне релігієзнавче дослідження змін риторики РПЦ можливе лише при застосуванні нарративного підходу, контекстуальної герменевтики й соціально-політичного аналізу. Дослідження трансформацій нарративного світу сучасного російського православ'я частково було здійснене в роботах Сергія Філатова, Бориса Кнорре, Олега Морозова. У колективній монографії "Православна церква при новому патріархові" проаналізовані зміни риторики та нарративного світу російського православ'я у 2009-2011 роках [1]. Аналогічна монографія "Монтаж і демонтаж постсекулярного світу" аналізує подальший розвиток трансформацій у російському православ'ї у 2012-2013 роках [2-4]. Наукова методологія, запропонована зазначеними дослідниками, дозволяє здійснювати аналіз низки публікацій, виступів та інтерв'ю представників РПЦ за певний хронологічний період. Нами аналізувалися два етапи трансформацій церковної риторики РПЦ за нового президенства В. В. Путіна [5; 6]. У ході нашого дослідження ми виділили два великі повороти до правої (2011-2013 роки) та ультраправої (кінець 2013-го - 2015 роки) риторики. Перший поворот ми пов'язуємо з реакцією на події навколо протестів на Болотній площі [5], другий - із реакцією на український Майдан [6]. Нові трансформації в риториці РПЦ сталися у зв'язку із тим, що 24 грудня 2015 року одіозний В. Чаплін був відправлений у відставку й перестав бути одним із офіційних спікерів церкви [7]. Призначений замість нього О. Щипков [8] займає не менш антиукраїнську позицію [25], але його риторична та ідеологічна стратегія мають власну специфіку. В. Чаплін був основним спічрайтером патріарха Кирила, і його опала привела до змін у риториці предстоятеля РПЦ. Релігієзнавчий аналіз трансформацій риторики РПЦ у кінці 2015-го й у 2016 році та нарративів, які ця риторика містить, є актуальним науковим завданням, а розробка відповідної проблематики має велике теоретичне й практичне значення.

Мета статті - на основі аналізу риторики, яку використовували представники РПЦ у 2016 році, дослідити особливості сьгоднішніх трансформацій нарративів сучасного офіційного російського православ'я.

Виклад основного матеріалу. У кінці 2015 року патріарх Кирило ініціював зміну в когорті офіційних спікерів РПЦ. 18 грудня з посади відповідального редактора "Журналу Московської Патріархії" було звільнено Сергія Чапліна, який більше п'яти років керував головним періодичним виданням РПЦ. Причиною звільнення стала доповідь журналіста в Московському центрі Карнегі на тему "Православ'я в публічному просторі: війна і насильство, герої і святі", де висловив тривогу з приводу майбутнього церкви. Після звільнення С. Чаплін стверджував, що його неодноразово попереджали про неприпустимість публічної критики ситуації в церкві. Рішення про звільнення він розцінив як "політичне", пов'язавши його із небажанням РПЦ відмовлятися від нагнітання інформаційної війни проти України [9]. Другим і більш резонансним стало звільнення з поста голови синодального відділу із взаємін Церкви та суспільства протоієрея Всеволода Чапліна [7]. Звільнення отця Всеволода, який багато років був у російському інформаційному просторі чи не найбільш відомим церковним спікером, стало несподіваним для російської громадськості. Після відставки священник вис-

тупив із рядом гучних заяв, у яких він у доволі різкій формі розкритикував діяльність предстоятеля РПЦ. Так, в інтерв'ю радіостанції "Говорить Москва" В. Чаплін заявив, що патріарх Кирило "перестав розуміти, що він колективний проект і повинен виражати не тільки свою думку" [10]. Під словами "колективний проект", вірогідно, мається на увазі те, що кар'єру патріарха Кирила моделювала група співробітників РПЦ, які практично відкрито співпрацювали із ФСБ, і до цієї групи входили В. Чаплін, В. Легойда, С. Тутунов та ін. Узурпація влади в руках патріарха Кирила та відсторонення В. Чапліна як більш радикального церковного спікера стали можливими через ряд помилок отця Всеволода. Коментуючи початок російської військової операції на Близькому Сході, священник сказав: "Ця боротьба пов'язана з нашим обов'язком щодо захисту людей, які страждають від терористичної загрози. Росія завжди цей борг відчувала й завжди прагнула того, щоб сприяти встановленню справедливого миру в різних регіонах планети. І для нашої країни це, звичайно, моральний, священний обов'язок, який є вкоріненим у менталітет нашого народу" [11]. Слова В. Чапліна були сприйняті доволі неоднозначно, і хоча в наведеній вище цитаті не звучало словосполучення "священна війна", у масовій свідомості склалася стійка думка про сакральне розуміння РПЦ факту втручання регулярних російських військ в сирійський збройний конфлікт. Особливе обурення така риторика викликала в радикальних ісламістів. Саме після слів протоієрея В. Чапліна про "священний обов'язок" ісламістське терористичне угруповання ІДІЛ оголосило джихад Росії, а в російському інформаційному просторі поширилася точка зору, згідно з якою каталізатором подібних заяв стали саме слова отця Всеволода [12]. Додатковим важливим аргументом на користь відставки В. Чапліна стало постійне невдоволення його різкими заявами з боку єпископату. Це невдоволення могло спричинити бунт проти керівництва РПЦ з боку провінційних єпископів на Архієрейському соборі, що мав відбуватися 2-3 лютого 2016 року. Крім того, В. Чаплін систематично критикував не просто Захід як противника "русского міра", але й керівництво римо-католицької церкви та Константинопольського патріархату. Між тим, на 2016 рік патріарх Кирило планував досягнення деяких компромісів із РКЦ та світовим православ'ям заради зменшення ізоляції РФ у світі. За цих умов відмова від послуг В. Чапліна ставала невідворотною, оскільки сама його наявність серед спікерів РПЦ робила керівництво Московського патріархату одіозним.

Оскільки фактичне відсторонення В. Чапліна почало відбуватися вже в жовтні 2015 року, то нові акценти в риториці патріарха Кирила стали помітними в доповіді на XIX Всесвітньому руському народному соборі [15]. Перш за все патріарх і його спічрайтери радикально переорієнтовуються на відстоювання російської самобутності. Кирило Гундяєв заявляє, що хрещення Русі великим князем Володимиром не було долученням росіян до "Європи", до "християнського світу" чи до "візантійського світу". Патріарх говорить: "Вибір святого князя Володимира в жодному разі не був тільки "європейським вибором" і навіть "візантійським вибором". Тим більше, його не можна вважати відмовою від національної ідентичності. Це був руський вибір, який дозволив народу розкрити свої обдарування й таланти в лоні християнства, проявити себе в служінні вселенській істині Христовій і в рамках цього служіння створити власну цивілізацію" [16]. На користь того, що давньоруська культура і державність були самостійною цивілізацією, а не частиною "візантійської співдружності"

народів" Кирило Гундяєв наводить факт, що Русь не була колонією Візантії, але мала з нею рівноправні договірні відносини [16]. Між тим, існування візантійської співдружності народів та приналежність Русі до неї, були вичерпно доведені Д. Оболенським у монографії 1971 року й відтоді визнаються як незаперечний факт візантологами та мідєвістами. Належність до візантійського світу, як правило, не передбачала відносин державної залежності або васалітету, а була складною системою церковних, міждержавних, економічних і культурних зв'язків, які збагачували як Візантію, так і сусідні їй народи. Намагання патріарха довести самотність Русі, її радикальну відмінність від Європи, Заходу й Візантії можна зрозуміти, лише звернувши увагу на ізоляціонізм і протистояння РФ практично з усім світом у кінці 2015 року. Залишається очікувати реабілітації концепції сталінських часів, згідно з якою Русь при прийнятті християнства не зазнала впливу Візантії, а протистояла їй експансії.

Відмінну рису російської цивілізації, яка цілком відрізняє її від західної та візантійської, патріарх знаходить у феномені російського "солідарного суспільства": "Солідарне суспільство - це руський соціальний ідеал, також безпосередньо пов'язаний з християнським вибором князя Володимира. ... Це таке суспільство, в якому відносини взаємодопомоги та співробітництва стоять вище взаємних ревностей і конкуренції. Це суспільство, в якому немає "зайвих людей", немає приречених і проклятих. Такий ідеал заснований на самій суті євангельського вчення. І, разом із тим, це національний ідеал, в якому проявилось руське розуміння християнства. По суті справи, це ідеал морального суспільства й держави, що передбачає дбайливе ставлення до справжніх цінностей та історичного досвіду народу" [16]. Виділення як відмінної риси унікальної російської цивілізації саме солідарного суспільства патріархом вже є знаком впливу О. Щипкова, який давно розвиває ідею "християнського солідаризму".

У 2015 році О. Щипков став упорядником нової книги патріарха Кирила - "Сім слів про руський світ" [17]. Відібрані в цей збірник слова вже містять ідеї солідаризму та унікальності російської цивілізації. Зібрані воедино сім виступів патріарха за 2012-2015 роки об'єднані тим, що автор у всіх них намагався довести, що православ'я відіграє унікальну роль в історії росіян ("русских"), а останні є засновником та господарем російської держави. У наративі "Семи слів" Росія є неперервно існуючою з часів князя Володимира національною імперією росіян, у межах якої інші народи мають право гармонійно розвиватися за умови поваги до російської православної культури з її солідаризмом. При цьому патріарх визнає, що російський солідаризм передбачає не лише пріоритет інтересів солідарного суспільства над інтересами особистості, але й підкорення особистості державі в межах жертвованого служіння їй. Таким чином, патріарх намагається дати не лише релігійне обґрунтування певному колективізму, але й відповідному етатизму. Гармонійні стосунки особистості й суспільства, особистості й держави, національних меншин і росіян, на думку патріарха, мають утверджуватися не через становлення правової держави, а через реалізацію особливого менталітету росіян, які нібито автоматично відрізняються особливою толерантністю.

Солідаризм, вважає патріарх Кирил, дозволяє зберегти єдність російського народу та Росії. Загалом, саме єдність російської нації, єдність російської держави і сама ця держава виступають надцінністю, яку має берегти суспільство за всяку ціну. Росіяни ("русские") про-

голошуються державотворчим народом, значення якого для РФ - абсолютне. Православ'я вже не просто надихнуло росіян на створення імперії, а сформувало її, оскільки православне християнство - це душа, яка наповнює російський народ як "соціальне тіло". "Серцевиною нашої цивілізації в соціальному сенсі є російський народ, головний творець Російської держави. У духовному ж сенсі такою серцевиною, безсумнівно, є православне християнство, яке, власне кажучи, і сформувало єдину централізовану велику державу на євразійському просторі" [18]. Злом, що протистоїть єдності як вищому благу, є прагнення до свободи як стану суспільства, який не підкоряється сліпо владі та традиціям. Цілоком у душі "Великого Інквізитора" Ф. Достоевського патріарх визнає небезпеку повної свободи. Він стверджує: "Ідея абсолютного ціннісного пріоритету свободи, свободи вибору, підкреслюю, і відмови від пріоритету моральної норми, стала для західної цивілізації свого роду бомбою уповільненої дії, вражаючий ефект якої стає повною мірою очевидним лише нам, людям ХХІ століття, тому що наші попередники, зачаровані темою свободи, з легкістю підтримували різного роду нововведення, у тому числі й законодавчі, не замислюючи про те, що абсолютизація свободи вибору у відриві від моральних установок є смертельно небезпечною для людини і для суспільства, тому що вибрати можна і зло" [19]. Патріарх пропонує радикальне обмеження свободи лише "свободою для добра". Останню він навіть вносить у перелік цінностей російського народу і "русского міра", заперечуючи можливість розцінювати свободу як мета-цінність. За патріархом, головними цінностями "русского міра" є "віра, державність, справедливність, солідарність і гідність" [Там само]. Ці досить різні цінності були закладені як атрибути російської ідентичності в різні історичні епохи. Віра була головною в часи Давньої Русі. Державність як цінність стала визначальною у епоху Російської імперії. Жага до справедливості визначила революцію. Солідарне суспільство було омріяне російськими слов'янофілами, але найбільш утілилося в часи СРСР. Патріарх риторично задає питання про можливий внесок у сучасну російську ідентичність "радянського часу": "Було щось таке, що цей час породило і що сьогодні ми сміливо можемо прийняти, включити у свою власну філософію життя? Було - солідарність. І ніколи не треба забувати подвиг нашого народу, і не тільки військовий подвиг. А ті самі комсомольці, які на цілину їхали, БАМ будували, не отримуючи за це жодних нагород і привілеїв? Це почуття ліктя, бажання спільними зусиллями зробити добро для своєї країни. Отже, солідарність" [Там само]. На думку патріарха, останній атрибут російської ідентичності - "гідність" - є плодом останніх років існування Росії. "Що тільки не говориться з приводу нової Росії. Але саме в новій Росії ми стали робити акцент на правах людини, на правах людей, на людській гідності, на свободах. Хіба можна це ігнорувати й сказати, що все погано? І ми позначили цю епоху словом гідність" [Там само]. Таким чином, свобода вписується у загальну суму цінностей у зв'язку з "гідністю" людини, що відповідає логіці документа 2008 року "Про гідність, свободу і права людини" [20]: гідність пов'язується з образом Божим, а частиною гідності є лише свобода для добра. Свобода до зла нібито з'являється лише в результаті гріхопадіння. При цьому забувається, що свобода є умовою можливості самого цього гріхопадіння. І що відповідальність людини за свої вчинки, а отже, і гідність її, тісно пов'язані зі здатністю обирати між добром і злом, а не лише зі здатністю обирати добро. У згоді зі своїми основни-

ми установками патріарх вписує свободу в більш широкий перелік цінностей "руського міра": "Трохи раніше, на XV Соборі, ми сформулювали ще більш широкий перелік цінностей, що лежать в основі національної ідентичності. Крім перерахованих, це - мир, єдність, моральність, чесність, патріотизм, милосердя, сім'я, культура, національні традиції, благо людини, працьовитість, самообмеження, жертвовність. У цьому переліку є і свобода - не як єдина або головна і переважаюча за інші цінності, але як одна з багатьох важливих базисних цінностей. Переконали: не слід ідею свободи протиставляти іншим фундаментальним цінностям. Ті, хто хотів би віддати їх забуттю або принизити їх, повинні розуміти, що послаблюють сформований століттями суспільний устрій, який створив наше суспільство і робить його стабільним" [Там само]. Таким чином, західним ідеалам індивідуальної свободи протиставляється ідеалізоване традиційне суспільство, яке нібито може бути конкурентноздатним і на початку нового тисячоліття.

Патріарх вважає, що озвучені РПЦ цінності мають бути "базисом", а політика - надбудовою [Там само]. Обов'язкова згода щодо основних цінностей має приводити суспільство до зникнення політичної боротьби, до торжества в політиці мирного духу "змагання" [Там само]. На думку патріарха Кирила, "в суспільстві, традиційному для Росії, якщо хочете - в солідарному суспільстві, політичні партії повинні конкурувати не в сенсі протиставлення різних цінностей - наприклад, свободи й справедливості, державності та гідності, - а в сенсі їх гармонізації, одночасного здійснення, втілення в конкретних політичних діях і законодавчих актах. Ось поле для політичного плюралізму, тому що не можуть однаково мислити: і за освітою відрізняються, і за культурою, і за традиціями, і, дійсно, за політичними уподобаннями. Тому сфера політики - це сфера надбудови. Базисна сфера - це сфера цінностей. І цей ціннісний базис жодна партія в Росії не повинна руйнувати, тому що тоді не буде Росії. І з вдячністю до Бога свідчу, що нинішній склад Державної Думи практично втілює те, про що я зараз сказав" [Там само]. Таким чином, патріарх від побудови образу ідеального суспільства переходить до твердження, що сучасне російське суспільство практично є ідеальним. Але керівництво РПЦ не може не визнати наявності глибоких соціальних протиріч та диспропорцій у сучасній Росії. Патріарху лише залишається закликати політичні еліти до того, щоб вони зменшили соціальну несправедливість у розподіленні національного продукту, більше враховували традиційні моральні норми у власному житті [23; 19]. Очевидно, що російське суспільство, політична еліта, державна система далекі від заявлених патріархом цінностей та солідаризму [25]. Але для патріарха головне - це ствердити, що в Росії як цінності, так і унікальна історична традиція в цілому збереглися, і що відповідні ідеали - обов'язкові для ширшого кола держав і народів, які повинні бути в силу самої своєї ідентичності разом із росіянами єдиним цілим. Першу тезу патріарх постулює таким чином: "Головне, що відрізняє Росію, від інших країн, це її історія, її традиція і система цінностей, які в цій країні з ласки Божої збереглися" [21]. Обов'язковість для сусідніх країн мати російську систему цінностей і де-факто бути єдиним народом із росіянами Кирило Гундяєв намагається довести через такі міркування: "Якщо говорити про цивілізацію, то Росія належить до цивілізації ширшої, ніж Російська Федерація. Цю цивілізацію ми називаємо Русским міром. Русский мір -

це не світ Російської Федерації, це не світ Російської імперії. Русский мір - від київської купелі хрещення. Русский мір - це і є особлива цивілізація, до якої належать люди, які сьогодні себе називають різними іменами - і росіяни, і українці, і білоруси. До цього світу можуть належати люди, які взагалі не відносяться до слов'янського світу, але які сприйняли культурну і духовну складову цього світу як свою власну" [Там само]. Для патріарха Кирила росіяни, українці та білоруси - це єдиний великий російський народ [22]. Історичне відділення українців є плодом штучного культивування особливої ідентичності, і для патріарха це є так само абсурдним, як сучасні спроби культивувати окремі нації "козаків", "сибіряків", "поморів". Щодо останніх спроб патріарх застерігає: "Сучасній людині сама розмова про відділення Сибіру від Росії може видатися абсурдом, абсолютно безпідставною ідеєю, - але ж усього півтора століття тому таким же абсурдом здавалося відділення України" [23]. Очевидно, що для патріарха відділення України є ненормальним явищем і сьогодні. Повне приєднання України до Росії є програмою-максимум, а програмою-мінімум є возз'єднання всіх етнічних росіян [24].

У результаті дослідження можемо зробити **висновок**, що наприкінці 2015 року й у 2016 році нариват "руського міра" патріарх Кирило і його оточення намагалися оновити за допомогою ідеалів "солідаризму". У ХХ столітті ці ідеї по-різному розвивалися в католицькому соціальному вченні та фашизмі. Речники РПЦ вбачають утілення ідеалів солідаризму в кращих проявах радянського менталітету. "Солідаризм" у риторичі патріарха Кирила і його оточення є засобом легітимізації російського націоналізму і реваншизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Православная церковь при новом патриархе : сб. статей / [под ред. А. Малашенко и С. Филатова]. - М. : РОССПЭН, 2012. - С. 415.
2. Филатов С. Русское православие, общество и власть во времена политической турбулентности / Сергей Филатов // Монтаж и демонтаж секулярного мира. - М. : РОССПЭН, 2014. - С. 9-42.
3. Кнорре Б. Российское православие. Постсекулярная институционализация в пространстве власти, политики и права / Борис Кнорре // Монтаж и демонтаж секулярного мира. - М. : РОССПЭН, 2014. - С. 42-103.
4. Морозов О. Легенды и мифы российской истории: историческая политика руководства Русской православной церкви в начале XXI в. / Олег Морозов // Монтаж и демонтаж секулярного мира. - М. : РОССПЭН, 2014. - С. 255-323.
5. Шкіль С. О. Трансформації нариватів сучасного російського православ'я (2011-2013) / С. О. Шкіль // Гілея. - 2016. - Вип. 106 (3). - С. 290-295.
6. Шкіль С. О. Ідеологічна оцінка Російською православною церквою українських подій 2013-2015 років / С. О. Шкіль // Актуальні проблеми філософії та соціології. - 2016. - Вип. 10. - С. 182-186.
7. Журнал заседания Священного Синода от 24 декабря 2015 года [Електронний ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступу : <http://www.patriarchia.ru/db/text/4304773.html>.
8. И. о. первого заместителя председателя Синодального отдела по взаимоотношениям Церкви с обществом и СМИ назначен А. В. Щипков [Електронний ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2016. - Режим доступу : <http://www.patriarchia.ru/db/text/4325481.html>.
9. Сергей Чаплин: "Запрос на "священную войну" на Укра-

ине в РПЦ уже есть" [Электронный ресурс] // Slon.ru. - 2015. - Режим доступа : <https://slon.ru/posts/61598>.

10. Протоиерей Чаплин: патриарх долго не продержится, а Россию ожидает катастрофа [Электронный ресурс] // NEWSru.com. - 2015. - Режим доступа : <http://newsru.com/religy/25dec2015/chaplin.html>.

11. В РПЦ назвали священным долгом России спасение Сирии от терроризма [Электронный ресурс] // Интерфакс. - 2015. - Режим доступа : <http://www.interfax.ru/russia/471829>.

12. Боевики ИГИЛ объявили джихад России и США [Электронный ресурс] // Znak.com. - 2015. - Режим доступа : https://www.znak.com/2015-10-14/boeviki_igil_obyavili_dzhihad_rossii_i_ssha.

13. Чаплин призвал воплотить в России идеалы халифата, Святой Руси и СССР [Электронный ресурс] // Lenta.ru. - 2015. - Режим доступа : <http://lenta.ru/news/2015/11/24/chaplin>.

14. Священная война или благословенный мир? [Электронный ресурс] // Живой журнал диякона Андрея Кураева. - 2015. - Режим доступа : <http://diak-kuraev.livejournal.com/956261.html>.

15. Доклад Святейшего патриарха Кирилла на XIX Всемирном русском народном соборе [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/4267398.html>.

16. Доповідь Святішого Патріарха Кирила на XIX Всесвітньому руському народному соборі [Электронный ресурс] // Патріарх-уа. - 2015. - Режим доступа : <http://patriarh.ua/speech.aspx?p=18&id=1211>.

17. Патриарх Кирилл. Семь слов о русском мире [Электронный ресурс] / Святейший Патриарх Кирилл // ЛитРес. - 2015. - Режим доступа : <https://www.litres.ru/svyateyshiy-patriarh-moskovskiy-i-vseya-rusi-kirill/sem-slov-o-russkom-mire/chitat-onlayn/>.

18. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на I

Калининградском форуме Всемирного русского народного собора [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/4013160.html>.

19. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на открытии III Рождественских Парламентских встреч [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/3960558.html>.

20. Основы учения Русской православной церкви о достоинстве, свободе и правах человека [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2008. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/428616.html>.

21. Святейший Патриарх Кирилл: Русский мир - особая цивилизация, которую необходимо сберечь [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2014. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/3730705.html>.

22. "Семь слов о русском мире" Патриарха Кирилла [Электронный ресурс] // Дни.ру. - 2015. - Режим доступа : <http://www.dni.ru/society/2015/11/9/320043.html>.

23. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на Тюменском форуме Всемирного русского народного собора [Электронный ресурс] // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/3676901.html>.

24. Щипков А. В. Русский мир и проблемы русофобии: выступление на XIX Всемирном русском народном соборе [Электронный ресурс] / А. В. Щипков // Официальный сайт Московского патриархата. - 2015. - Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/4269343.html>.

25. Историк Андрей Зубов: нам нужен свой Нюрнбергский процесс [Электронный ресурс] // Знак. - 2015. - Режим доступа : https://www.znak.com/2016-05-26/istorik_andrey_zubov_rossiya_dolzhna_proyti_put_denacifikacii_germanii.

Шкиль Светлана,

кандидат философских наук, доцент кафедры философии

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, Киев

РАЗВИТИЕ НАРРАТИВНОГО МИРА РУССКОГО ПРАВОСЛАВИЯ В КОНЦЕ 2015 - НАЧАЛЕ 2016 ГОДОВ

В статье исследованы особенности трансформации нарративов современного официального русского православия в 2015-2016 годах. Нарратив "русского мира" патриарх Кирилл и его окружение в конце 2015 и в 2016 году пытались обновить с помощью идеалов "солидаризма". Идеи "солидаризма" в XX веке по-разному развивались в католическом социальном учении и фашизме. Спикеры РПЦ видят воплощение идеалов солидаризма в лучших проявлениях советского менталитета. "Солидаризм" в риторике патриарха Кирилла и его окружения является средством легитимизации русского национализма и реваншизма.

Ключевые слова: православие; современность; церковь; Россия; патриарх Кирилл.

Shkil Svitlana,

Ph. D. in Philosophy, Assistant Professor of the Philosophical Department

of the National Bioresources and Nature Management University of Ukraine, Kyiv

FEATURES OF THE NARRATIVE WORLD OF RUSSIAN ORTHODOXY IN LATE 2015 - EARLY 2016

The article considers the features contemporary transformations narratives official Russian Orthodoxy in the years 2015-2016. At the end of 2015 and in 2016 narrative "Russian world" Patriarch and his entourage tried to upgrade using the ideal of "solidarity." The ideas of "solidarity" in the XX century evolved differently in Catholic social teaching and fascism. Spokesman of the Russian Orthodox Church sees the embodiment of the ideals of solidarity in the best manifestations of Soviet mentality. "Solidarism" in the rhetoric of the Patriarch and his entourage are a means of legitimizing Russian nationalism and revanchism. According to the Patriarch of core values and "Russian world" is "faith, state, justice, solidarity and dignity." These values must be an alternative to

liberal values - freedom, rights, human rights. According to Patriarch values should determine the policy, and especially value the unity of the Russian people and state. This means that the patriarch claim to symbolic power over the politicians of Russia and neighboring countries. In rhetoric of patriarch the West, with its core value of freedom, embodies evil. Russia tempted by Western values, and this is the cause of many crises. The role of savior in this narrative belongs to the church and its leadership. Present rated as the culmination of the struggle between good and evil. The future victory of good patriarch linked not only to preserve the unity and uniqueness of Russia, but the triumph of traditionalism in Europe, the adoption of the values of solidarity society.

Keywords: Orthodoxy; modernity; church; Russia; Patriarch Kirill.

REFERENCES

1. Malashenko, A. [ed.] And Filatov, S. [ed.] (2012), *The Orthodox Church in the new patriarch*, ROSPEEN, Moscow, 415 p. (rus).
2. Filatov, S. (2014), *Russian Orthodox Church, society and the authorities in times of political turbulence*, in: *Assembling and dismantling the secular world*, Moscow, pp. 9-42 (rus).
3. Knorre, B. (2014), *Russian Orthodoxy. Post-secular institutionalized in the space of power, politics and law*, in: *Assembling and dismantling the secular world*, Moscow, pp. 42-103 (rus).
4. Morozov, O. (2014), *Myths and Legends of Russian history: the historical policy of the Russian Orthodox Church leadership at the beginning of the XXI century*, in: *Assembling and dismantling the secular world*, Moscow, pp. 255-323 (rus).
5. Shkil, S.O. (2016), *Transformation narratives of contemporary Russian Orthodoxy*, *Gileya*, Vol. 106 (3), pp. 290-295 (ukr).
6. Shkil, S.O. (2016), *The ideological assessment the Russian Orthodox Church Ukrainian events of 2013-2015 years*, *Actual Problems of Philosophy and Sociology*, Vol. 10, pp. 182-186 (ukr).
7. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *Journal of meeting of the Holy Synod from 24 December 2015. Manuscript*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4304773.html>.
8. Official site of the Moscow Patriarchate (2016), *Acting First Deputy Chairman of the Synodal Department for Church relations with society and the media assigned A.V.Schipkov*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4325481.html>.
9. *Slon.ru* (2015), «The request for a» holy war «in Ukraine in the Russian Orthodox Church is already», available at: <https://slon.ru/posts/61598>.
10. *NEWSru.com* (2015), *Archpriest Chaplin: the patriarch will not last long in Russia is doomed to catastrophe*, available at: <http://newsru.com/religy/25dec2015/chaplin.html>.
11. *Interfax* (2015), *The Russian Orthodox Church called the sacred duty of saving Russia from terrorism Syria*, available at: <http://www.interfax.ru/russia/471829>.
12. *Znak.com* (2015), *The militants have declared jihad LIH Russia and the USA*, available at: https://www.znak.com/2015-10-14/boeviki_igil_obyavili_dzhihad_rossii_i_ssha.
13. *Lenta.ru* (2015), *Chaplin called to translate into Russian caliphate ideals of Holy Russia and the USSR*, available at: <http://lenta.ru/news/2015/11/24/chaplin>.
14. *LiveJournal Deacon Andrei Kuraev* (2015), *Holy War, or the blessed world?*, available at: <http://diak-kuraev.livejournal.com/956261.html>.
15. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *His Holiness Patriarch Kirill at the XIX Report of the World Russian People's Council*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4267398.html>.
16. *Patriarch-ua* (2015), *The report Patriarch Kirill at the XIX World russkom national cathedral*, available at: <http://patriarch.ua/speech.aspx?p=18&id=1211>.
17. *LitRes.ru* (2015), *Patriarch Kirill. Seven Words of Russian world*, available at: <https://www.litres.ru/svyateyshiyy-patriarh-moskovskiy-i-vseya-rusi-kirill/sem-slov-o-russkom-mire/chitat-onlayn/>.
18. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *Speech by His Holiness Patriarch Kirill of Kaliningrad on the I Forum of the World Russian People's Council*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4013160.html>.
19. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *Speech by His Holiness Patriarch Cyril III at the opening of the Christmas parliamentary meetings*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/3960558.html>.
20. Official site of the Moscow Patriarchate (2008), *Fundamentals of the Russian Orthodox Church's teaching on the dignity, freedom and human rights*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/428616.html>.
21. Official site of the Moscow Patriarchate (2014), *Patriarch Kirill: Russian world - the special civilization, which is necessary to protect*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/3730705.html>.
22. *Dni.ru* (2015), «Seven words on the Russian world,» Patriarch Kirill, available at: <http://www.dni.ru/society/2015/11/9/320043.html>.
23. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *Speech by His Holiness Patriarch Kirill to Tyumen forum of the World Russian People's Council*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/3676901.html>.
24. Official site of the Moscow Patriarchate (2015), *A.V. Schipkov: Russian world and problems Russophobia performance at the XIX World Russian People's Council*, available at: <http://www.patriarchia.ru/db/text/4269343.html>.
25. *Znac.com* (2015), *The historian Andrei Zubov: We need a Nuremberg trial.*, available at: https://www.znak.com/2016-05-26/istorik_andrey_zubov_rossiya_dolzha_proyti_put_denacifikacii_germanii.

© Шкіль Світлана

Надійшла до редакції 18.05.2016